

Letter to Editor

The Relationship between Spiritual Health and Other Dimensions of Health: Presentation of a Model

Akram Heidari¹ , Sadegh Yoosefee^{1,2} *

¹Spiritual Health Research Center, Qom University of Medical Science, Qom, Iran.

²Neurosciences Research Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Abstract

Attitude to humankind will have different effects on providing health services. Although, more attention is being paid to physical dimension of health, many researchers and health service providers consider the concept of health beyond physical health. Accordingly, the biopsychosocial model of health, which has been accepted by scientific communities for many years, has a missing link called spiritual health. In recent years, different models have been proposed to investigate the relationship between spiritual health and other dimensions of health in the form of a holistic approach to humankind. In spite of the variety of these models, the fundamental challenge is the actual place of spiritual health in comparison with other dimensions. In this study, it was attempted to address the status and weight of spiritual health and its relation to other aspects of health from the Islamic point of view.

Keywords: Spiritual Health, Health, Spirituality, Spiritual Therapies.

DOI: 10.29252/qums.13.11.68

***Corresponding Author:**
Sadegh Yoosefee;
Neurosciences Research Center, Qom University of Medical Sciences, Qom, Iran.

Email:
yoosefee@gmail.com

Received: 12 Jan, 2019
Accepted: 14 Jan, 2020

ارتباط سلامت معنوی با سایر ابعاد سلامت: ارائه یک مدل

اکرم حیدری^۱، صادق یوسفی^{۲*}

چکیده

چگونگی نگرش به انسان اثرات متفاوتی بر نحوه ارائه خدمات سلامت خواهد داشت. اگرچه بعد جسمانی سلامت بیشتر مورد توجه است؛ اما بسیاری از پژوهشگران و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت، مفهوم سلامت را فراتر از سلامت جسمی می‌دانند. بر این اساس، مدل زیستی- روانی- اجتماعی سلامت که سال‌ها توسط جوامع علمی پذیرفته شده است، حلقه گمشده‌ای به نام سلامت معنوی دارد. در سال‌های اخیر مدل‌های مختلفی برای بررسی رابطه بین سلامت معنوی و سایر ابعاد سلامت در قالب رویکرد کل‌نگر به انسان ارائه شده است. با وجود گوناگونی این مدل‌ها، چالش اساسی مربوط به جایگاه واقعی سلامت معنوی در مقایسه با سایر ابعاد می‌باشد. در این ارتباط، در مطالعه حاضر سعی شده است از دیدگاه اسلام به جایگاه و وزن سلامت معنوی و ارتباط آن با سایر ابعاد سلامت پرداخته شود.

کلیدواژه‌ها: سلامت معنوی، سلامت، معنویت، درمان‌های معنوی.

لطفاً به این مقاله به صورت زیر استناد نمایید:

Heidari A, Yoosefee S. The Relationship between Spiritual Health and Other Dimensions of Health: Presentation of a Model. Qom Univ Med Sci J [2020;13(11):68-72. [Full Text in Persian]

^۱مرکز تحقیقات سلامت معنوی، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

^۲مرکز تحقیقات علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

*نویسنده مسئول مکاتبات:

صادق یوسفی؛ مرکز تحقیقات علوم اعصاب، دانشگاه علوم پزشکی قم، قم، ایران.

آدرس پست الکترونیکی:

yoosefee@gmail.com

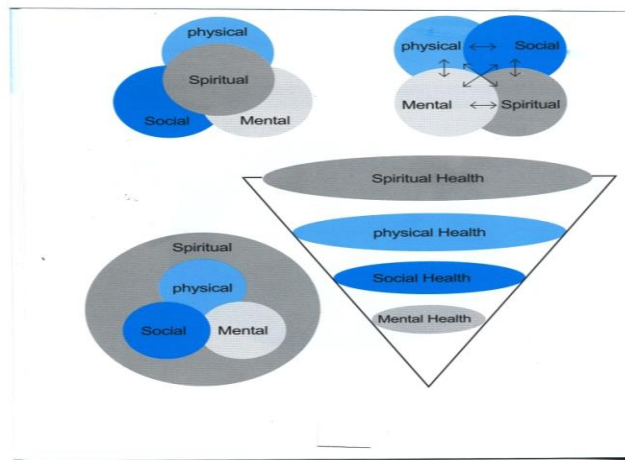
تاریخ دریافت: ۹۸/۱۰/۲۲

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۳۰

مقدمه

رویکرد رایج به انسان که از آن با عنوان مدل "زیست- پزشکی" (بیومدیکال) نیز یاد می‌شود، پارادایم ذهنی بسیاری از کنشگران عرصه سلامت می‌باشد. در این مدل انسان صرفاً به عنوان موجودی بیولوژیک در نظر گرفته شده و تمرکز آن تنها بر سلامت جسمی می‌باشد. این رویکرد مورد نقد بسیاری از متفکران قرار گرفته است؛ از این رو، Engel در سال ۱۹۷۷ مدل "زیستی- روانی - اجتماعی" را مطرح کرد (۱). وی در این مدل بر رویکرد یکپارچه به انسان تأکید شده است. اگرچه این مدل در مقایسه با مدل بیومدیکال برتری‌هایی دارد، با این وجود به دلیل غفلت از بعد معنوی، رویکرد کل نگر به معنای واقعی را شامل نمی‌شود (۲).

مفهوم سلامت معنوی نخستین بار در سال ۱۹۷۱ توسط موبرگ تحت عنوان "بهزیستی معنوی" مطرح گردید (۳). در سال‌های اخیر توجه به سلامت معنوی با تأکید بر نگرش جامع به سلامت به طور گسترده‌ای رو به افزایش بوده است (۴، ۵، ۶). در مدل‌های دیگر نیز به مفاهیمی از جمله روانشناسی، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مذهب و آموزش برای توصیف رویکرد "فرد جامع" برای بهبود کیفیت زندگی مثبت و فعال اشاره شده است (۷). با این توضیح، لحاظ نمودن بعد معنوی در مفهوم سلامت ضروری به نظر می‌رسد؛ اما نکته مهم توجه به جایگاه و وزن بعد معنوی سلامت و ارتباط آن با سایر ابعاد می‌باشد. مدل‌های مختلفی برای نمایش چگونگی این ارتباط ارائه شده است (شکل ۱).

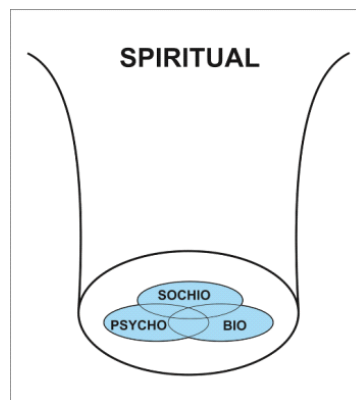
شکل شماره ۱: ارتباط ابعاد سلامت (برگرفته از کتاب سلامت معنوی، چیستی، چرایی و چگونگی؛ دکتر فریدون عزیزی، ۱۳۹۳)

معنویت از دیدگاه مکاتب الهی عبارت است از: خداشناسی، خداجویی و خدامحوری با شناخت هدف خلقت و زندگی، تلاش در جهت تکامل معنوی و خودسازی و اندوختن توشه‌ای برای حیات ابدی (۳). اگرچه واژه "معنویت" در قرآن کریم و سنت پیامبر و ائمه (صلوات الله علیهم اجمعین) به کار گرفته نشده است؛ اما در ادبیات مسلمانان- هم در زبان عربی و هم در زبان فارسی- واژه "معنویت" و "معنوی" و نیز لغات نزدیک به آن مانند "روحانی" و "روحانیت" و متغیرهای عینی و مصداقی آن رواج داشته است. در زبان‌های اروپایی و در بستر مفهومی مسیحیت، معنویت با تعابیر مختلفی کاربرد داشته است که در این راستا می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: عالی‌ترین رابطه انسان با پدیده‌ای غیر مادی، جستجوی یک معنای وجودی، بعد متعالی

انسان و نظرات و رفتارهای شخصی که حس تعلق به یک بعد متعالی یا چیزی فراتر از خود را شامل می‌شود. تعاریف متعددی برای سلامت معنوی بیان شده است (۸). یکی از تعاریف اخیر که این مقوله را از دیدگاه اسلام بیان نموده است، سلامت معنوی را وضعیتی می‌داند که دارای مراتب گوناگون بوده و در آن متناسب با ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فرد، بینش، گرایش و توانایی لازم برای تعالی روح که همان تقرب به خدای متعال است، فراهم می‌باشد؛ به گونه‌ای که تمامی امکانات درونی به‌طور هماهنگ و متعادل می‌توانند در جهت نیل به هدف کلی مزبور به کار گرفته شده و همراه با امکان انتخاب، رفتارهای اختیاری درونی و بیرونی متناسب با آن‌ها نسبت به خدا، فرد، جامعه و طبیعت ظهور می‌یابند (۹).

منظور از امکانات داخلی، ظرفیت‌هایی چون نیروهای ذهنی و عاطفی و همچنین توانایی انتخاب و تصمیم‌گیری است. ایجاد هماهنگی در بین این نیروها می‌تواند محرک حرکت منسجم به سوی کمال واقعی باشد.

بر پایه دیدگاه دین مبین اسلام به انسان، مدل زیر برای نمایش جایگاه سلامت معنوی در ارتباط با سایر ابعاد سلامت قابل‌ارائه می‌باشد (شکل ۲). لازم به ذکر است که در این مدل تنها نحوه ارتباط سلامت معنوی با سایر ابعاد سلامتی مد نظر بوده و درصدد بیان دیدگاه اسلام نسبت به سایر ابعاد سلامتی و ارتباط آن‌ها با یکدیگر نمی‌باشد. این مدل از چند جنبه قابل‌توجه است.

شکل شماره ۲: نمایش جایگاه سلامت معنوی در مقایسه با سایر ابعاد سلامتی بر پایه دیدگاه ادیان الهی

نکته قابل‌توجه دیگر در مدل ارائه‌شده این بود که سایر ابعاد وجودی انسان به منزله مقدمه یا وسیله‌ای برای ارتقای بعد معنوی در نظر گرفته شده‌اند. این نکته با اوج‌گرفتن معنویت بر قاعده که دربرگیرنده سایر ابعاد می‌باشد، نشان داده شده و منظور از آن نمایش معنویت به‌عنوان هدف زندگی می‌باشد.

نتیجه‌گیری

در مطالعات مختلف لزوم توجه به بعد معنوی سلامت به‌عنوان بعدی تأثیرگذار بر ارتقای سلامت مورد تأکید قرار گرفته است. همان‌طور که اشاره شد، لازم است به جایگاه و وزن این بعد در مقایسه با سایر ابعاد سلامت توجه ویژه‌ای شود. پیامد چنین رویکردی توجه به کرامت انسان در قالب نگرش کل‌نگر خواهد بود.

با درنظرگرفتن تعریف فوق، سلامت معنوی مطابق با ظرفیت‌های هر فرد دارای مراتب مختلفی می‌باشد. نکته مهم دیگر، ماهیت متعالی سلامت معنوی است. به بیان ساده‌تر، سلامت معنوی شرایط لازم را برای رسیدن به هدف والای زندگی که همانا نزدیکی به خدای متعال است، فراهم می‌کند. علاوه‌براین، نگرش به مفهوم سلامت معنوی ممکن است اثرات مثبت یا منفی بر رویکرد متعالی نسبت به انسان داشته باشد. سلامت معنوی هنگامی حاصل می‌شود که کلیه امکانات داخلی هماهنگ شده و با هدف دستیابی به هدف فوق به کار گرفته شوند.

یکی از ویژگی‌های مدل حاضر، سه بعدی بودن آن می‌باشد. هدف از ارائه سه بعدی این مدل، بیان وسعت و اهمیت سلامت معنوی در مقایسه با سایر ابعاد سلامتی است؛ به‌صورتی که سایر ابعاد سلامتی به منزله قاعده استوانه‌ای می‌باشند که سایر قسمت‌های آن به سلامت معنوی اختصاص دارد.

از ویژگی‌های دیگر این مدل، نامحدود بودن بعد معنوی است؛ به گونه‌ای که می‌تواند به‌طور محدود توسعه پیدا کند. این امر به‌منظور نمایش نامحدود بودن عالم ماورای ماده و کمال بی‌نهایتی است که می‌توان برای انسان در نظر گرفت.

References:

1. Engel GL. The need of a new medical model: a challenge for biomedicine. *Science* 1977;196(4286):129-36. PMID: 847460
2. Adler RH. Engel's biopsychosocial model is still relevant today. *J Psychosom Res* 2009;67(6):607-11. PMID: 19913665
3. Azizi F. Spiritual health and medical health. *Hist Med J* 2015;6(21):131-48. (In Persian) [Link](#)
4. Puchalski C, Romer AL. Taking a spiritual history allows clinicians to understand patients more fully. *J Palliat Med* 2000;3(1):129-37. PMID: 15859737
5. Koenig HG. Religion, spirituality, and medicine: research findings and implications for clinical practice. *South Med J* 2004;97(12):1194-200. PMID: 15646757
6. D'Souza R. The importance of spirituality in medicine and its application to clinical practice. *Med J Aust* 2007;186(S10):S57-9. PMID: 17516886
7. Witmer JM, Sweeney TJ. A holistic model for wellness and prevention over the life span. *J Counsel Dev* 1992;71(2):140-8. [Link](#)
8. Carven RF, Hirnle CJ, Hirnle CJ. *Fundamental of nursing: human health and function*. 4th ed. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins; 2003. P. 1383-92. [Link](#)
9. Mesbah Yazdi M. Principles and definition of spiritual health from the Islamic view. Tehran: Imam Khomeini Education and Research Institute; 2013. (In Persian). [Link](#)